

5B: Historie

Marie Lund: "En tale der ændrede historiens gang? Orla Lehmanns Casino-tale"

Overgangen fra enevælde til demokrati foregik fredeligt i Danmark – i modsætningen til mange andre europæiske landes blodige revolutioner. Det er i hvert fald den almindelige forståelse, som også holdes stolt i hævd i aktuelle grundlovstaler, hvor skiftende statsministre bruger den i en fortælling om den danske nationalkarakter som særligt fredelig og pragmatisk (Nyrup Rasmussen 1999, Fogh Rasmussen 2002). Fra 1850'erne til langt op i det 20. århundrede var en fast topos i danske grundlovstaler, at Grundloven var Frederik 7s gave til den danske befolkning. Denne topos var en retorisk set særdeles effektiv måde at konstituere og bekræfte forståelsen af en fredelig overgang.

Men nyere historieforskning har godtgjort, at denne fortælling er stærkt mytologiseret (Warring 2005). Hvor kongens rolle var forsvindende lille, bør opmærksomheden i stedet rettes mod en tale, som den liberale Orla Lehmann holdt for 2500 mennesker på Casino d. 20. marts 1848. Talen, som høstede stor applaus, skulle samle støtte til resolutioner, der blev formuleret i en petition og den følgende dag af et optog på 15.000 mennesker blev afleveret til kongen, som accepterede resolutionerne. Dermed var Treårskrigen (1848-1850), som var en borgerkrig, en realitet.

I denne tale udlægger Lehmann de politiske beslutninger i den slesvigske stænderforsamling. Han udtaler frygt for, at et oprør kan føre til det danske riges opløsning. Det gør Lehmann for at opildne til hurtig handling, men han gør det uden belæg og mod bedre vidende (Nygaard 2017).

Jeg vil foretage en retorisk nærlæsning af argumentation og insinuationer i Orla Lehmanns Casino-tale for at undersøge, om det danske demokrati er grundlagt på et retorisk bedrag.

Stefan Rimm: "Minnen av krig och fred i svenska skoltal ca 1800–1850"

Som ett återkommande inslag i den svenska självförståelsen framställs ofta bilden av Sverige som ett land i fred, ett land som sedan länge varit förskonat från krig och lidande. I det moderna Sverige blir ofärden ett alltmer avlägset minne, en ofta abstrakt topik.

I början av 1800-talet var däremot Sverige märkt av århundranden av mer eller mindre konstant krigföring i Europa, där det svenska rikets gränser gång efter annan hade ritats om efter krigståg och fredsfördrag. I olika delar av landet var den betydelsefulla historien inte abstrakta, förgångna geopolitiska erövringar och förluster utan konkreta, mänskliga erfarenheter av ockupationer och härjningar. Den nyliga förlusten av de östra landskapen i Finland, liksom den inte glömda erövringen och 'försvenskningen' av de sydliga landskapen i Sverige, innebar att både riket i stort och de lokala samhällena behövde förhålla sig till en stundtals traumatisk historia.

Sedan tidigmodern tid hade skolorna utgjort en viktig retorisk arena för fostran av medborgare och konstituerande av identiteter i lokala och nationella sammanhang. Det var också på denna

arena som det uppväxande släktet skulle fås att identifiera sig och förlika sig med en lokal och nationell historia.

Presentationen behandlar konstitutiva retoriska funktioner framför allt utifrån en undersökning av skoltal, hållna vid till exempel invigningar och jubileer, från perioden ca 1800–1850. Vid dessa tillfällen framställdes för publiken inte bara skolans utan också ortens historia och elevernas identitet knöts till lokala såväl som nationella sammanhang. Genom att undersöka hur olika minnen åberopas visas hur skolans retoriska praktiker kunde konstituera medborgare vars identitet formades av historiska erfarenheter av krig och fred, samt hur dessa minnen kunde utgöra en beståndsdel i ett kollektivt, förment fredligt ethos. Avslutningsvis ställs frågor om vad som kan nås genom en förståelse av dylika retoriska mekanismer i dagens skola och samhälle.

Hanne Roer: "Antimilitaristisk retorik i Danmark"

Journalisten og politikerens Viggo Hørup (1841-1902) var en markant skikkelse i den danske forfatningskamp 1866-1901. Han kæmpede i taler og artikler (først i *Morgenbladet*, siden *Politiken*) mod indskrænkningerne af junigrundloven fra 1849 og i særdeleshed mod Estrups provisorie-regime. Provisorietiden var reelt en undtagelsestilstand, der blokerede folkestyret. Som G. Agamben (*Stato di eccezione*, 2003) har vist, er det vestlige demokrati skanderet af undtagelsestilstande. Også i Danmark legitimerede Højre undtagelsestilstanden med nødvendigheden af et stærkt forsvar. Striden mellem Højre og Venstre tog til efter 1881, da Venstre nægtede at støtte Højres plan om en befæstning af København. Hørup afslørede denne forældede politik som et dække over Højres magtmonopol i en sarkastisk og skarp retorik med et næsten litterært billedsprog. Titlen på hans antimilitaristiske tale fra 1883, *Hvad skal det nytte?*, er blevet en sentens, som pacifistisk retorik i DK siden har bygget på (omvendt er det for tilhængere af militarisme et udtryk for landsforræderisk passivitet). Jeg vil i næranalyser af denne og andre taler/artikler vise, hvordan Hørup demaskerer undtagelsestilstandens propaganda med en dramatiserende argumentation. Med sin originale metaforik lykkedes det Hørup at frame sine modstandere som reaktionære magtmennesker og sig selv som det moderne gennembruds mand, også i modsætning til de (ifølge Hørup) naive grundtvigianere (J. Fahnestock, *Rhetorical style*, 2011; C. Perelman, *L'empire rhétorique*, 1974). Krigen forvrænger og manipulerer sproget (jf. Thukyd, 3. bog; M. J. Medhurst, R. L. Ivie, P. Wander, and R. L. Scott, *Cold War Rhetoric: Strategy, Metaphor, and Ideology*, 1997; R. Ivie, *Dissent from War*, 2007). Hørup bruger riposter, ironi og dramatiserende allegorier til at rykke sproget ud af det militariserede rum. Jeg vil kort perspektivere til Hørups moderne arvtager, Carsten Jensen, der med lignende litterære virkemidler har talt imod "krigen mod terror".